

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 18 grudnia 2014 r.

Sygn. akt P 24/14

BAS-WPTK-1744/14

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KAN C E L A R I A	
wpl. dnia	18. 12. 2014
L.dz.	L.zał.

Trybunał Konstytucyjny

Na podstawie art. 34 ust. 1 w związku z art. 27 pkt 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.), w imieniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przedkładam wyjaśnienia w sprawie dwóch pytań prawnych Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie II Wydział Cywilny z 14 kwietnia 2014 r. (rozpatrywanych pod wspólną sygn. akt P 24/14), jednocześnie wnosząc o **umorzenie postępowania** na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Sejm jest uczestnikiem postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym wyłącznie jako „organ, który wydał akt objęty wnioskiem lub skargą konstytucyjną”. W tej sytuacji, analiza zakwestionowanych w pytaniach prawnych przepisów rozporządzeń (tj. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu; t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461, oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 listopada 2013 r. w sprawie określania wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej; Dz. U. poz. 1476) może stanowić jedynie tło dla rozważenia problemu konstytucyjności przepisów u.k.s.c. oraz p.a. upoważniających do wydania aktów wykonawczych. Odrębna ocena zgodności z Konstytucją przepisów rozporządzeń wykracza poza pozycję procesową Sejmu i pozostaje poza ramami niniejszego stanowiska.

3. Wytyczne zawarte w art. 16 ust. 3 p.a. nakładają obowiązek, aby określenie stawek minimalnych za czynności adwokackie następowały przy uwzględnieniu rodzaju i złożoności sprawy oraz wymaganego nakładu pracy adwokata. Jak wskazuje pytający sąd: „Wymienione pojęcia mają charakter wyjątkowo ogólnikowy [...]” (postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 5; postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 3) oraz „Ustawodawca użył zatem trzech wytycznych, przy czym wykładnia każdej z nich nie wprowadza żadnych dodatkowych, weryfikowalnych warunków. Jakakolwiek dowolna zmiana obowiązujących stawek, w tym stawki znajdującej zastosowanie w przedmiotowej sprawie, nie doprowadzi do sprzeczności tego rodzaju stawki, normy określającej tę stawkę, z obowiązującymi wytycznymi” (postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 5; postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 3). Zdaniem sądu pytającego wytyczne dotyczące określenia wysokości stawek minimalnych zawarte w zakwestionowanych przepisach nie spełniają warunku szczegółowości wymaganego przez art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Sąd pytający zaznacza, że: „Potwierdzenie zarzutu dotyczącego niezgodności z art. 92 ust 1 Konstytucji delegacji odnoszącej się do stawek minimalnych skutkuje, z uwagi na istniejące powiązanie, niezgodnością z Konstytucją także przepisu upoważniającego dotyczącego bezpośrednio kosztów zastępstwa przed organami wymiaru sprawiedliwości, a więc upoważnienia ujętego w art. 16 ust. 2 ustawy Prawo o adwokaturze”. Sąd pytający dostrzega, „[...] iż także w tym przepisie powtórzone

zostały te same ogólnikowe wytyczne zastosowane do stawek minimalnych” (postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 6; postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 4).

W ocenie sądu pytającego zachodzi zbieżność wytycznych ujętych w art. 9 pkt 3 u.k.s.c. z wytycznymi zawartymi w art. 16 ust. 2 i ust. 3 p.a., dlatego także w odniesieniu do wytycznych z art. 9 pkt 3 u.k.s.c. staną się zasadne zarzuty sformułowane wobec regulacji z art. 16 ust. 2 i ust. 3 p.a. (postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 6; postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 5).

II. Analiza formalnoprawna

1. Pytania prawne zostały wniesione w związku z następującymi stanami faktycznymi.

W sprawie o sygn. akt [redacted] powódka wytoczyła przeciwko swojemu mężowi powództwo o rozwód. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, II Wydział Cywilny wydał [redacted] lipca 2011 r. postanowienie, na mocy którego ustanowił kuratora procesowego dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego. Na rozprawie, która odbyła się [redacted] listopada 2011 r., kurator reprezentujący pozwanego wniósł o przyznanie na swoją rzecz wynagrodzenia. Wyrokiem z [redacted] listopada 2011 r. sąd pytający orzekł rozwód z winy pozwanego i zasądził od niego koszty procesu na rzecz powódki.

Również w sprawie o sygn. akt [redacted] powódka wytoczyła przeciwko swojemu mężowi powództwo o rozwód. Sąd pytający [redacted] marca 2012 r. wydał postanowienie, na mocy którego ustanowił kuratora procesowego dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego. Na zakończonej wyrokiem rozprawie, która odbyła się [redacted] czerwca 2012 r., kurator reprezentujący pozwanego wniósł o przyznanie na swoją rzecz wynagrodzenia. Sąd pytający, uwzględniając zgodne wnioski stron, orzekł rozwód bez orzekania o winie, a także zasądził od pozwanego na rzecz powódki koszty procesu.

2. Według art. 193 Konstytucji oraz art. 3 ustawy o TK, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy

toczącej się przed sądem. Artykuł 193 Konstytucji formułuje zatem trzy przesłanki, których łączne spełnienie warunkuje dopuszczalność przedstawienia Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego:

1) przesłanka podmiotowa, zgodnie z którą pytanie prawne może być przedstawione wyłącznie przez sąd rozumiany jako państwowy organ władzy sądowniczej;

2) przesłanka przedmiotowa, zgodnie z którą pytanie prawne ma dotyczyć zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą;

3) przesłanka funkcjonalna, która uzasadnia wystąpienie z pytaniem prawnym jedynie wtedy, gdy od odpowiedzi na nie zależy rozstrzygnięcie konkretnej sprawy zawisłej przed sądem (zob. postanowienia TK z: 29 marca 2000 r., sygn. akt P 13/99; 10 października 2000 r., sygn. akt P 10/00; 27 kwietnia 2004 r., sygn. akt P 16/03; 6 lutego 2007 r., sygn. akt P 33/06).

Niespełnienie którejkolwiek z przesłanek kontroli w trybie pytania prawnego stanowi przeszkodę formalną w prowadzeniu merytorycznego badania konstytucyjności zaskarżonych norm. Powstaje wtedy konieczność umorzenia postępowania z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku (zob. np. postanowienia TK z: 3 marca 2009 r., sygn. akt P 63/08; 30 czerwca 2009 r., sygn. akt P 34/07; 26 czerwca 2013 r., sygn. akt P 13/12).

W ustabilizowanym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że zależność między odpowiedzią na pytanie prawne a rozstrzygnięciem sprawy polega na tym, że wyrok Trybunału musi mieć wpływ na orzeczenie sądu pytającego. Zależność ta jest oparta na odpowiedniej relacji między treścią kwestionowanego przepisu i stanem faktycznym sprawy, w związku z którą pytanie zadano (zob. postanowienia TK z: 15 maja 2007 r., sygn. akt P 13/06; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08 oraz wyroki TK z: 17 lipca 2007 r., sygn. akt P 16/06; 23 października 2007 r., sygn. akt P 10/07; 20 grudnia 2007 r., sygn. akt P 39/06; 19 lutego 2008 r., sygn. akt P 49/06; 27 maja 2008 r., sygn. akt P 59/07 i 16 czerwca 2008 r., sygn. akt P 37/07).

Przesłanka funkcjonalna pytania prawnego obejmuje m.in. konieczność wykazania, że zastrzeżenia zgłoszone wobec kwestionowanego przepisu są obiektywnie uzasadnione oraz na tyle istotne, że zachodzi potrzeba ich wyjaśnienia w ramach procedury pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli zatem

sąd orzekający poweźmie wątpliwości natury konstytucyjnej co do przepisu, który ma być przesłanką rozstrzygnięcia, powinien w pierwszej kolejności dążyć do ich usunięcia w drodze znanych nauce prawa reguł interpretacyjnych i kolizyjnych, w szczególności – jeżeli jest to możliwe – w drodze wykładni zgodnej z Konstytucją (zob. Z. Czeszejko-Sochacki, *Procedury kontroli konstytucyjności norm* [w:] *Studia nad prawem konstytucyjnym*, red. J. Trzeciński i B. Banaszak, Wrocław 1997, s. 74 i n.; A. Kabat, *Pytania prawne do Trybunału Konstytucyjnego*, Białystok 1995, s. 78). Takie zachowanie stanowi realizację nakazu dokonywania wykładni ustaw w sposób zgodny z Konstytucją i powinno poprzedzać wystąpienie do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym w trybie art. 193 Konstytucji (zob. W. Kręcisz, *Glosa do postanowienia SN z dnia 7 czerwca 2002 r., I KZP 17/02*, „Przegląd Sejmowy” 2003, nr 5, s. 134; B. Nita, *Glosa do wyroku TK z 16 stycznia 2001 r., P 5/00*, „Palestra” 2002, nr 7-8, s. 210).

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjmuje się, że wyznaczany za pomocą przesłanki funkcjonalnej dopuszczalny zakres kontroli inicjowanej przez sąd orzekający w konkretnej sprawie jest szerszy niż w wypadku kontroli wszczynanej na podstawie skargi konstytucyjnej (zob. wyroki TK z: 1 lipca 2003 r., sygn. akt P 31/02; 16 listopada 2004 r., sygn. akt P 19/03; 30 października 2006 r., sygn. akt P 36/05; 30 października 2006 r., sygn. akt P 10/06;; 28 kwietnia 2009 r., sygn. akt P 22/07; 12 maja 2011 r., sygn. akt P 38/08). W piśmiennictwie dominuje stanowisko, że przedmiotem kontroli konstytucyjności w trybie pytania prawnego może być wyłącznie przepis, który zostanie (powinien zostać) zastosowany w sprawie i stanowić podstawę rozstrzygnięcia sądowego, bądź też który ma bezpośrednio znaczenie dla rozstrzygnięcia w konkretnej, rozpoznawanej przez sąd sprawie (zob. L. Garlicki, *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1987, s. 265; R. Hauser, A. Kabat, *Pytanie prawne jako procedura kontroli konstytucyjności prawa*, „Przegląd Sejmowy” 2001, nr 1, s. 3; K. Kolasiński, *Zaskarżalność ustaw w drodze pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 2001, nr 9, s. 25; A. Wasilewski, *Pytania prawne do Trybunału Konstytucyjnego. Problemy interpretacyjne na tle art. 193 Konstytucji RP*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 5, s. 5; M. Wiącek, *Pytania prawne sądu do Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2011, s. 145). Odwołania do podstawy rozstrzygnięcia, konieczności, powinności lub perspektywy zastosowania kwestionowanego przepisu w konkretnej sprawie występują również powszechnie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego

dotyczącym przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego (wyroki TK z: 4 października 2000 r., sygn. akt P 8/00; 6 marca 2002 r., sygn. akt P 7/00; 12 marca 2002 r., sygn. akt P 9/01; 6 maja 2003 r., sygn. akt P 21/01; 7 czerwca 2004 r., sygn. akt P 4/03; 16 listopada 2004 r., sygn. akt P 19/03; 30 maja 2005 r., sygn. akt P 7/04; 8 września 2005 r., sygn. akt P 17/04; 18 lipca 2006 r., sygn. akt P 6/05 oraz postanowienia TK z: 29 marca 2000 r., sygn. akt P 13/99; 12 kwietnia 2000 r., sygn. akt P 14/99; 13 grudnia 2000 r., sygn. akt P 9/00; 24 lutego 2004 r., sygn. akt P 5/03; 14 września 2005 r., sygn. akt P 7/05; 19 grudnia 2006 r., sygn. akt P 25/05; 19 kwietnia 2006 r., sygn. akt P 12/05).

Skuteczne zainicjowanie konkretnej kontroli konstytucyjności przepisów w formie pytania prawnego wymaga spełnienia wymienionych wymogów, a Trybunał kontroluje na każdym etapie postępowania, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek wydania wyroku, skutkujących obligatoryjnym umorzeniem postępowania (zob. postanowienia TK z: 18 marca 2009 r., sygn. akt P 13/08; 30 czerwca 2009 r., sygn. akt P 34/07; 15 października 2009 r., sygn. akt P 120/08; 26 czerwca 2013 r., sygn. akt P 13/12).

3. W tym miejscu należy także wskazać postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 14 stycznia 2014 r. (sygn. akt P 12/12), w którym Trybunał umorzył postępowanie w sprawie połączonych pytań prawnych (z 17 stycznia 2012 r., sygn. akt _____ oraz z 22 czerwca 2012 r., sygn. akt _____ i 13 lutego 2013 r., sygn. akt _____) Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie II Wydział Cywilny, których przedmiotem było ustalenie – w zakresie dotyczącym zakwestionowanych przepisów ustawowych – czy:

a) art. 148 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.; dalej: ustawa z 2005 r.) jest zgodny z art. 2 w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji;

b) art. 42 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.; dalej: ustawa z 1967 r.) jest zgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Podstawą podjętego wówczas rozstrzygnięcia było m.in. uznanie przez Trybunał, że przedstawione pytania prawne nie spełniają przesłanki funkcjonalnej, tym samym postępowanie ulega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Jak stwierdził

w uzasadnieniu omawianego postanowienia z 14 stycznia 2014 r. Trybunał: „W sprawie o sygn. akt _____, w związku z którą wpłynęło do Trybunału pytanie prawne z 17 stycznia 2012 r., i w sprawie o sygn. akt _____, która zainspirowała sąd do wystąpienia z pytaniem prawnym z 22 czerwca 2012 r. – sąd, mimo wniosków kuratorów złożonych na rozprawie, nie orzekł w przedmiocie wynagrodzenia kuratora. Kuratorzy ustanowieni w powyższych sprawach nie wnieśli o uzupełnienie wyroku w tym zakresie. Natomiast w sprawie o sygn. akt _____, w związku z którą sąd przedstawił pytanie prawne z 13 lutego 2013 r. kurator wniósł o uzupełnienie orzeczenia, w przedmiocie przyznania wynagrodzenia. W dwu pierwszych sprawach, tj. w sprawie o sygn. akt _____ i w sprawie o sygn. akt _____, sąd pytający nie ma zatem możliwości orzeczenia na tym etapie postępowania o wynagrodzeniu kuratora”.

Warto odnotować, iż przytoczona konkluzja Trybunału odnośnie do braku przesłanki funkcjonalnej dotyczyła pytań prawnych wywiedzionych w tych samych sprawach, które są podstawą pytań prawnych z niniejszej sprawie (sygn. akt _____ i _____).

4. Biorąc powyższe pod uwagę (w szczególności sposób określenia istoty problemu konstytucyjnego skonfrontowany z prawnymi przesłankami wystąpienia z pytaniem prawnym, stanem faktycznym spraw, na tle których zostały one zadane, oraz ich uzasadnieniem), w opinii Sejmu istnieją poważne wątpliwości co do dopuszczalności merytorycznego rozpoznania połączonych pytań prawnych.

5. W pierwszej kolejności należy podać w wątpliwość spełnienie *in casu* przesłanki funkcjonalnej.

Jak wskazano powyżej (pkt II.3 stanowiska) kwestia ta – w odniesieniu do kontestowanych w pytaniu prawnym przepisów dotyczących wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratora ustanowionego dla strony w sprawie – była już w pewnym zakresie przedmiotem rozważań Trybunału w postępowaniu o sygn. akt P 12/12. Zarówno w sprawie o sygn. akt _____, jak i w sprawie o sygn. akt _____ sąd, mimo stosownych wniosków kuratorów złożonych na rozprawie, nie orzekł w przedmiocie ich wynagrodzenia. Kuratorzy ustanowieni w powyższych sprawach nie wnieśli o uzupełnienie wyroku w tym zakresie. Zgodnie z art. 108¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego

(t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 101; dalej: k.p.c.), jeżeli sąd w toku postępowania nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objął całej kwoty należnej z tego tytułu, postanowienie o tym wydaje na posiedzeniu niejawnym sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji. Zdaniem Trybunału: „Art. 108¹ k.p.c. dotyczy sytuacji, w której sąd nie orzekł o obowiązku poniesienia kosztów sądowych; przy czym chodzi tu tylko o opłaty i wydatki, którymi sąd obowiązany był obciążyć jedną ze stron postępowania. Przepis ten nie obejmuje zatem swym zakresem uzupełnienia wyroku w zakresie wynagrodzenia kuratora, lecz dotyczy tylko obowiązku poniesienia kosztów sądowych przez każdą ze stron (nieuiszczonych przez strony w toku postępowania)”. A zatem art. 108¹ k.p.c. nie ma zastosowania do wynagrodzenia kuratora, co oznacza, że brak wniosku o uzupełnienie wyroku w przedmiocie wynagrodzenia kuratora uniemożliwia orzeczenie o tym wynagrodzeniu z urzędu. Dlatego nie sposób przyjąć, że odpowiedź na pytanie zadane przez sąd pytający będzie miała wpływ na rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed tym sądem (postanowienie TK z 14 stycznia 2014 r., sygn. akt P 12/12). Wobec tożsamości wskazanych spraw, na tle których sąd wystąpił z pytaniem prawnym, należy uznać, iż dokonane w tym zakresie ustalenia Trybunału zachowują aktualność. Należy wprowadzić wskazanie, iż przedmiotem kontroli w sprawie o sygn. akt P 12/12 był art. 42 nieobowiązującej ustawy z 1967 r. a art. 9 u.k.s.c. stanowi jego odpowiednik. Okoliczność ta nie ma jednak wpływu dla przedstawionych w tym zakresie rozważań.

W następstwie powyższych ustaleń należy uznać, iż wobec niespełnienia przesłanki funkcjonalnej, postępowanie w zakresie kontroli konstytucyjności art. 9 pkt 3 u.k.s.c. podlega **umorzeniu** z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku.

6. Niezależnie od powyższych zastrzeżeń trzeba zaznaczyć, iż przedstawione przez sąd pytania prawne zawierają inne wady formalne skutkujące w opinii Sejmu koniecznością umorzenia postępowania.

7. Uszczegóławiający normę konstytucyjną art. 32 ust. 3 ustawy o TK przewiduje, że sąd występujący z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego jest zobowiązany do określenia, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało postawione, czyli wykazania przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego. Na sądzie występującym z

pytaniem prawnym ciąży tym samym powinność stosownego do charakteru sprawy, odrębnego wskazania, w jaki sposób zmieniliby się rozstrzygnięcie sądu w zawisłej przed nim sprawie, gdyby dany przepis prawny utracił moc obowiązującą wskutek orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o jego niezgodności z Konstytucją. W orzecznictwie Trybunału podkreśla się, że wymaganie unormowane w art. 32 ust. 3 ustawy o TK ma charakter bezwzględnie wiążący zarówno dla sądu zadającego pytanie prawne, jak i dla Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyrok TK z 7 listopada 2005 r., sygn. akt P 20/04 oraz postanowienia TK z: 27 marca 2009 r., sygn. akt P 10/09; 16 października 2012 r., sygn. akt P 29/12). Zarazem Trybunał, jako organ działający na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji), ma kompetencję w zakresie oceny, czy sąd prawidłowo wykazał spełnienie przesłanki funkcjonalnej pytania prawnego (wyroki TK z: 21 stycznia 2014 r., sygn. akt P 26/12; 27 lutego 2014 r., sygn. akt P 31/13; postanowienie TK z: 10 grudnia 2014 r., sygn. akt P 27/14).

Zdaniem Sejmu, w połączonych do wspólnego rozpoznania pytaniach prawnych Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, II Wydział Cywilny nie wypełnił w sposób prawidłowy obowiązku wynikającego z art. 32 ust. 3 ustawy o TK. Co do zasady, niewystarczające jest poprzestanie na stwierdzeniu, że od wyroku TK zależy rozstrzygnięcie sprawy sądowej (postanowienia TK z: 26 lipca 2012 r., sygn. akt P 17/12; 16 października 2012 r., sygn. akt P 29/12). Prawidłowo sformułowane pytanie powinno zawierać wyjaśnienie, w jaki sposób ewentualne stwierdzenie przez Trybunał niezgodności przepisu wskazanego jako przedmiot kontroli mogłoby doprowadzić do rozstrzygnięcia odmiennego od tego, które zapadłoby w stanie prawnym obejmującym zakwestionowany przepis. W wyroku z 7 listopada 2005 r. (sygn. akt P 20/04) Trybunał wskazał: „Dopełnienie tego obowiązku nie następuje przez powtórzenie ogólnej formuły ustawowej, ale wymaga ono wykazania, że *in casu* spełniony jest konstytucyjny warunek dopuszczalności pytania prawnego. Wskazanie zakresu, w jakim odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, obejmować powinno w zasadzie szereg elementów, które trudno w tym miejscu wyczerpująco wyliczyć. Należą do nich m.in. wykazanie, że nie wchodzi w grę rozstrzygnięcia sprawy o charakterze proceduralnym, związane np. z brakiem właściwości sądu w danej sprawie (chyba że przedmiotem pytania byłoby naruszenie art. 45 Konstytucji) oraz, że sprawy nie można rozstrzygnąć stosując – w dopuszczalnych granicach – metodę wykładni

ustaw w zgodzie z Konstytucją, do czego sądy są przecież w pełni uprawnione [...] na sądzie składającym pytanie prawne ciąży powinność stosownego do charakteru sprawy odrębnego wskazania, w jaki sposób rozstrzygnięcie sądu uległoby zmianie, gdyby określony przepis prawny utracił moc obowiązującą wskutek orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o jego niezgodności z Konstytucją”.

Odnosząc powyższe uwagi do niniejszego postępowania, należy stwierdzić, że sąd zwracający się z pytaniami prawnymi do Trybunału Konstytucyjnego nie wyjaśnił w jakim zakresie odpowiedzi na pytania mogą mieć wpływ na rozstrzygnięcie spraw, w związku z którymi je wystosował. Na marginesie można wskazać, iż jedyną wypowiedź sądu pytającego nawiązującą w jakikolwiek sposób do art. 32 ustawy o TK – „Wypełniając dyspozycję art. 32 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w zw. z art. 126 § 1 pkt 1 k.p.c., Sąd pytający występuje o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z udziałem Sejmu i Prokuratora Generalnego” (postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 12; postanowienie sądu o sygn. akt [redacted], s. 12) – trudno uznać za spełnienie warunku w nim określonego. Mając na uwadze powyższe, uznać należy, że sąd pytający nie dopełnił obowiązku wynikającego z art. 32 ust. 3 ustawy o TK.

8. Odrębną racją wspierającą wniosek o umorzenie postępowania są deficyty w warstwie argumentacyjnej pytań prawnych. W opinii Sejmu wątpliwe jest, czy wysuwane przez sąd pytający zarzuty zostały uzasadnione w sposób dostateczny i pozwalający na obalenie domniemania konstytucyjności, tj. czy zostały spełnione warunki formalne wymienione w art. 32 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK.

Zgodnie z tym przepisem, wniosek albo pytanie prawne powinny zawierać „uzasadnienie postawionego zarzutu, z powołaniem dowodów na jego poparcie”. Powyższe oznacza, że pytający sąd powinien w uzasadnieniu pytania prawnego przedstawić proces myślowy, jaki doprowadził go do tezy o niezgodności kwestionowanej normy z określonymi przepisami aktu hierarchicznie wyższego. *Ergo*, powinien on dokonać wykładni przepisów wskazanych jako przedmiot i wzorzec kontroli, tj. ustalić wynikające z nich normy prawne, porównać je oraz wykazać zachodzącą pomiędzy nimi sprzeczność (M. Wiącek, *Pytanie prawne...*, s. 312).

W świetle utrwalonej linii orzeczniczej Trybunału wymóg zawarty w art. 32 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK należy rozumieć jako nakaz odpowiedniego udowodnienia

zarzutów stawianych w kontekście każdego wskazanego wzorca kontroli. Przesłanka odpowiedniego uzasadnienia zarzutów nie powinna być traktowana powierzchownie i instrumentalnie: „Przytaczane w piśmie procesowym argumenty mogą być mniej lub bardziej przekonujące [...], lecz zawsze muszą być argumentami «nadającymi się» do rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny” (wyrok TK z 19 października 2010 r., sygn. akt P 10/10; postanowienia TK z: 8 marca 2011 r., sygn. akt P 33/10; 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt P 37/13). Merytoryczne rozpoznanie sprawy uzależnione jest zatem nie tylko od precyzyjnego oznaczenia przez pytający sąd wzorców konstytucyjnych, ale i zgodnej z orzecznictwem konstytucyjnym ich interpretacji oraz odpowiedniego (adekwatnego) przyporządkowania do przedmiotu kontroli.

Zdaniem Sejmu, zawarta w pytaniach prawnych bardzo lakoniczna argumentacja, mająca dowodzić niekonstytucyjności art. 16 ust. 2 i ust. 3 p.a. oraz art. 9 pkt 3 u.k.s.c., nie odpowiada omówionym wyżej warunkom.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał – także w kontekście pytań prawnych – rolę uzasadnienia pisma inicjującego postępowanie (zob. np. wyrok TK z 8 września 2005 r., sygn. akt P 17/04; postanowienie TK z 26 czerwca 2013 r., sygn. akt P 13/12). Co istotne, jak wskazuje się w orzecznictwie TK, konieczność uzasadnienia zarzutu pytania prawnego związana jest z założeniem domniemania konstytucyjności norm prawnych oraz z zasadą skargowości w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Jak stwierdził Trybunał w wyroku z 8 września 2005 r. (sygn. akt P 17/04): „Zarzut niezgodności przepisu stanowiącego przedmiot zaskarżenia z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą powinien być poparty przytoczeniem argumentów podważających domniemanie konstytucyjności przepisu. Pytanie prawne, w którym przedstawiający je sąd ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności zaskarżonego przepisu z Konstytucją, a tym bardziej tylko ogólnie powołał się na istniejące w tej kwestii wątpliwości, nie mogłoby być rozpoznane przez Trybunał Konstytucyjny” (zob. także postanowienia TK z 8 marca 2011 r., sygn. akt P 33/10; 26 czerwca 2013 r., sygn. akt P 13/12). Skoro kontrola hierarchicznej zgodności norm opiera się na domniemaniu ich konstytucyjności, to podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym jest zobligowany dostarczyć argumentów pozwalających obalić to domniemanie. Dopóki sąd nie powoła przekonujących motywów mających świadczyć o niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazanymi wzorcami kontroli, Trybunał musi uznawać je za zgodne z wzorcem kontroli. Pytanie

prawne, w którym sąd ograniczyłby się do wyrażenia przekonania o niezgodności przepisu z Konstytucją bądź wskazania istniejących w tej kwestii wątpliwości, nie może podlegać rozpoznaniu przez Trybunał (zob. wyrok TK z 8 września 2005 r., sygn. P 17/04; postanowienie TK z 26 czerwca 2013 r., sygn. akt P 13/12). Trybunał podkreślał wielokrotnie „[...] że jest on zobowiązany do zbadania wszystkich okoliczności sprawy w celu wszechstronnego wyjaśnienia nie będąc zarazem związanym wnioskami dowodowymi uczestników postępowania (zob. art. 19 ustawy o TK). Nie oznacza to w żadnym wypadku przerwania ciężaru dowodzenia na Trybunał przez podmiot inicjujący postępowanie w sprawie. Powyższa reguła postępowania może bowiem znaleźć zastosowanie dopiero wówczas, gdy ten podmiot wykazał należyłą staranność, spełniając wszystkie ustawowe wymagania wynikające m.in. z art. 32 ustawy o TK” (postanowienia TK z: 26 czerwca 2013 r., sygn. akt P 13/12; 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt P 37/13).

W znacznej części uzasadnień pytający sąd wskazuje na niezgodność z Konstytucją rozporządzeń wydanych na podstawie upoważnień z art. 16 ust. 2 i ust. 3 p.a. oraz art. 9 pkt 3 u.k.s.c. oraz ewentualnie poszczególnych przepisów tych rozporządzeń. Dużą część zajmuje także polemika sądu pytającego ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w postanowieniu z 14 stycznia 2014 r., sygn. akt P 12/12. Natomiast uzasadnienie podnoszonej niekonstytucyjności art. 16 ust. 2 i ust. 3 p.a. oraz art. 9 pkt 3 u.k.s.c. jest bardzo lakoniczne. Argumentacja sądu pytającego w zakresie dotyczącym prawa o adwokaturze ogranicza się w zasadzie tylko do konkluzji, że pojęcia użyte przez ustawodawcę w kwestionowanych przepisach (rodzaj i zawłość sprawy, nakład pracy) są w istocie pojęciami zamiennymi oraz „nie spełniają warunku szczegółowości wymaganego w art. 92 ust. 1 Konstytucji” (postanowienie sądu w sprawie o sygn. akt , s. 4; postanowienie sądu w sprawie o sygn. akt). Z kolei zarzut niekonstytucyjności art. 9 pkt 3 u.k.s.c. nie został w ogóle uzasadniony. Odnosi się do niego tylko jedno zdanie dotyczące zbieżności wytycznych zawartych w art. 9 pkt 3 u.k.s.c. z wytycznymi zawartymi w art. 16 ust. 2 i 3 p.a. oraz stwierdzenie, że w takim wypadku staną się zasadne zarzuty sformułowane wobec art. 16 ust. 3 p.a. Oznacza to, że sąd pytający nie przytoczył argumentów mogących podważyć domniemanie konstytucyjności kwestionowanych przepisów. Mając powyższe na uwadze uznać należy, iż pytania prawne nie spełniają wymagań formalnych przewidzianych w art. 32 ust. 1 pkt 4 ustawy o TK.

9. Na marginesie warto wskazać, iż wyrok w sprawie o sygn. akt zapadł listopada 2011 r. W tym samym dniu, jeszcze przed zamknięciem rozprawy i wydaniem wyroku, kurator zgłosił ustnie do protokołu wniosek o przyznanie na jego rzecz wynagrodzenia. Z kolei w sprawie o sygn. akt wyrok został wydany czerwca 2012 r., poprzedzony wnioskiem kuratora o przyznanie na jego rzecz wynagrodzenia. Do dnia dzisiejszego kuratorzy (działający w tych sprawach za nieznanymi z miejsca pobytu pozwanych) nie otrzymali wynagrodzenia. Powyższe okoliczności budzą wątpliwości co do rzeczywistego motywu wystąpienia z pytaniami prawnymi do Trybunału Konstytucyjnego. W kontekście niniejszych pytań prawnych, wartą przypomnienia jest funkcja tej instytucji inicjującej konkretną kontrolę konstytucyjności. Jak podkreśla się w piśmiennictwie, pytanie prawne jest podstawowym instrumentem określającym relację między władzą ustawodawczą a władzą sądowniczą. Jednak przede wszystkim ma służyć zagwarantowaniu przestrzegania praw i wolności obywatelskich (M. Wiącek, *Pytanie prawne...*, s. 55-56). W związku z powyższym można powziąć wątpliwość, czy przedstawione pytania prawne realizują wskazywane w doktrynie wartości, w szczególności, czy służą gwarantowaniu praw obywatelskich (por. postanowienie TK z 16 października 2012 r., sygn. akt P 29/12).

Z analizy pytań prawnych wynika także, iż jednym z ich celów jest polemika sądu z rozstrzygnięciami Trybunału Konstytucyjnego zapadłymi w poprzednio wniesionych przez ten sąd sprawach, w szczególności z postanowieniem TK z 14 stycznia 2014 r. (sygn. akt P 12/12).

10. Zaprezentowane powyżej uwagi negatywnie rzutują na możliwość kontroli ustaw zakwestionowanych w pytaniach prawnych Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie, II Wydział Cywilny. W tym zakresie należy więc zgłosić wniosek o **umorzenie postępowania** w sprawie połączonych pytań prawnych, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

MARSZAŁEK SEJMU

Radosław Sikorski